

Рябець Р.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Сучасне суспільство стикається зі значними викликами у сфері земельних відносин, такими як недостатня прозорість, конфлікти власності, корупція та незаконне заволодіння землею. Ці проблеми породжують кримінальні правопорушення, які можуть мати серйозний вплив на економіку, соціальну стабільність та загальний розвиток країни. Стаття присвячена аналізу та обговоренню заходів попередження кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин. Земельні правопорушення стають все більш актуальними у сучасному суспільстві, спричиняючи значні негативні наслідки для навколишнього середовища та суспільства загалом. Автор аналізує різноманітні аспекти кримінальної активності у земельній сфері, включаючи зловживання земельними ресурсами, незаконне зайняття земельних ділянок, екологічні порушення та інші. Шляхи запобігання цим правопорушенням обговорюються через призму правових, соціальних та технологічних методів. Стаття висвітлює ефективні стратегії та програми, спрямовані на зменшення рівня кримінальної активності у земельних відносинах, у тому числі незаконне заволодіння землею. Пропонуються різноманітні підходи до вирішення проблеми, включаючи поліпшення системи контролю, використання технологій для моніторингу, правову реформу та співпрацю між урядовими органами та громадськістю. Основні висновки статті вказують на необхідність комплексного підходу до попередження кримінальних правопорушень у цій сфері. Наголошується важливість співпраці між різними зацікавленими сторонами для розробки та впровадження ефективних заходів з попередження земельних правопорушень. Ця наукова праця має значний інтерес для науковців, практиків у сфері права, екології та управління природними ресурсами, оскільки вона розглядає актуальну проблематику та пропонує конкретні рекомендації для подальших досліджень та дій у цьому напрямі.

Ключові слова: земельний кодекс, екологія, рівень злочинності, земля, земельне право, довкілля, криминологічна характеристика.

Постановка проблеми. Зростаюча кількість кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин в Україні викликає серйозне занепокоєння, оскільки це призводить до негативних наслідків для екології, здоров'я населення та загального стану навколишнього середовища. Зокрема, незаконне зайняття земельних ділянок, забруднення атмосферного повітря, водних ресурсів та землі, а також неправомірне використання природних ресурсів призводять до серйозних наслідків для життя та здоров'я громадян, а також спричиняють шкоду природному середовищу. Недостатня ефективність існуючих стратегій та програм запобігання кримінальним правопорушенням у земельних відносинах приводить до надмірної експлуатації природних ресурсів, недотримання екологічних стандартів та відсутності відповідальності за порушення земельного законодавства. Це ставить під загрозу екологічну безпеку, призводить до деградації екосистем та загострює проблеми здоров'я населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми запобігання злочинності у сфері земельних відносин вивчалися численними правниками, серед яких Р. О. Мовчан, П. Ф. Кулинич, А. М. Мірошниченко, О. О. Дудоров, Я. О. Дякін, Т. В. Корнякова, М. Г. Максименцев, Ю. А. Турлова, В. М. Захарчук, Г. С. Крайник, В. К. Матвійчук, А. М. Шульга та інші. Це розмаїття авторів вказує на фрагментарність криминологічного розуміння злочинності у сфері земельних відносин на сучасному етапі.

Мета дослідження. Стаття має на меті дослідити причини та структуру злочинності в цій сфері, а також запропонувати конкретні стратегії, що сприятимуть попередженню цих правопорушень. Основним завданням є систематизація та аналіз наявних даних та практик для розроблення ефективної програми запобігання кримінальним правопорушенням у контексті земельних відносин.

Виклад основного матеріалу. Сфера земельних відносин стає важливою для України з чис-

ленних причин: вона визначає країну як аграрну державу, що має значні запаси плідних чорноземів; вона є важливою умовою для розвитку сільського господарства та успішної роботи сільськогосподарського сектора [6, с. 84]; вона сприяє продовольчій, екологічній та енергетичній безпеці; вона є передумовою для сталого соціально-економічного розвитку країни; ця галузь є важливим бюджетоутворюючим сектором національної економіки та виконує важливу соціокультурну роль у формуванні української нації. Земельні кримінальні правопорушення, передбачені певними статтями Кримінального кодексу України (197-1, 239, 239-1, 239-2, 252, 254) [3, с. 163], створюють значні перешкоди для законних власників землі та користувачів, порушуючи їх права власності та погіршуючи природні характеристики земельних ресурсів. Для розробки системи ефективних заходів запобігання цьому негативному явищу земельної злочинності потрібне вивчення її кримінологічних причин та обставин.

Багато порушень у сфері земельних відносин створюють серйозні перешкоди для забезпечення законних прав громадян, які захищені Конституцією України (ст. 14) [1, с. 148]. Працівники правоохоронних органів постійно зіштовхуються з труднощами у запобіганні таким протиправним діям. Це викликано декількома ключовими факторами: недосконалістю або навіть відсутністю нормативної бази, що регулює земельні відносини; недостатньою освіченістю посадових осіб у сфері земельного законодавства; відсутністю ефективної співпраці між правоохоронними органами та органами влади у запобіганні земельним кримінальним правопорушенням; відсутністю методичних розробок для протидії цьому виду кримінальних правопорушень; постійним внесенням змін до земельного законодавства, яке у певних випадках протирічить собі; та відсутністю конкретного відповідального органу за відведення земельних ділянок, що часто веде до колективної безвідповідальності. Ці проблеми потребують уважного аналізу та пошуку шляхів для їх вирішення.

Сфера земельних відносин становить важливий об'єкт кримінально-правової охорони в Україні [7, с. 231]. Вона включає в себе комплекс відносин, пов'язаних з володінням, користуванням, розпорядженням, охороною, раціональним використанням та відтворенням земель на території країни. Порушення законодавства у цій сфері призводять до значної майнової (економічної) шкоди державі, народу України та можуть створювати загрозу для довкілля.

У широкому розумінні, об'єктами кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин є земля, тобто поверхня суші з ґрунтами, корисними копалинами та іншими природними елементами, які взаємодіють між собою. У вузькому розумінні, це земельні ділянки, які є частинами різних категорій земель та є об'єктом інтересу фізичних та юридичних осіб [5, с. 128]. Також, це можуть бути будівлі, споруди, які знаходяться на земельних ділянках, та інші земельні поліпшення.

Одним з основних способів запобігання кримінальних порушень у сфері земельних відносин є застосування комплексного підходу, який охоплює контрольну-наглядову діяльність та моніторинг земельних відносин. Це включає проведення перевірок, обстежень, інвентаризації, розгляд звернень громадян та документів, що стосуються земель, а також систематичне спостереження за їхнім станом і використанням. Мета такої діяльності полягає в виявленні фактів незаконного володіння чи користування ґрунтовим покривом, порушення правил у використанні земель водного фонду, аналізі матеріальної шкоди, перевірці правовстановлюючих та технічних документів на землю, а також виявленні можливих випадків фальсифікації документів. Такий підхід допомагає виявити недостовірні відомості, факти підроблення, а також перевірити легітимність документів, які регламентують права власності на землю та повноваження осіб, що приймають рішення стосовно змін у цій сфері.

Заходи запобігання кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин можна розділити на такі групи:

- Заходи загального характеру. Заходи загального характеру спрямовані на створення умов, що перешкоджають виникненню та розвитку причин та умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин. До таких заходів можна віднести:

1. Розвиток економічних відносин: створення умов для ефективного використання земель, що зменшує мотивацію до вчинення кримінальних правопорушень.

2. Покращення соціального забезпечення населення: підвищення рівня життя населення, що зменшує потребу у вчиненні кримінальних правопорушень з метою отримання незаконної вигоди.

3. Пропаганда законслухняності: виховання у громадян почуття відповідальності за дотримання земельного законодавства.

- Спеціальні заходи. Спеціальні заходи спрямовані безпосередньо на запобігання вчиненню

конкретних видів кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин. До таких заходів можна віднести:

1. Створення системи моніторингу земельних відносин: створення системи, яка дозволяє своєчасно виявляти та усувати порушення земельного законодавства.

2. Впровадження нових технологій: використання технологій для ефективного управління земельними ресурсами та контролю за їхнім використанням.

Технологічний прогрес має значний вплив на всі сфери суспільного життя, включаючи земельні відносини. З одного боку, технології можуть сприяти ефективному використанню земель та запобіганню кримінальній діяльності. З іншого боку, технології можуть бути використані для вчинення нових видів кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин.

Технології можуть використовуватися для ефективного управління земельними ресурсами та контролю за їхнім використанням. Наприклад, технології дистанційного зондування Землі (ДЗЗ) можуть використовуватися для моніторингу земельної поверхні, виявлення незаконних забудов та інших порушень земельного законодавства. Крім того, технології можуть використовуватися для розвитку системи електронного документообігу у сфері земельних відносин, що робить більш складним вчинення шахрайських та корупційних злочинів. Але наскільки буде захищеною ця варіація документообігу з огляду на сучасні реалії, питання відкрите. Використання новітніх технологій у сільському господарстві може покращити якість обробки землі, але також може призвести до недозволених втручань та недбалого відношення до екології. Впровадження систем моніторингу та керування може забезпечити кращий контроль за використанням земельних ресурсів, однак, неправомірне втручання та несанкціонований доступ до цих систем може стати джерелом кримінальної активності. Використання цифрових платформ та геоданих може полегшити управління земельними ресурсами, однак може також стати об'єктом кібератак та незаконного втручання у земельні відносини. Потрібно зазначити, що вплив технологічного прогресу на кримінальну активність може призвести до збільшення кіберзлочинності, такої як хакерські атаки на системи управління земельними ресурсами та порушення конфіденційності даних. Завдяки новим технологіям, злочинці можуть отримувати несанкціонований доступ до даних про земельні

ділянки та зловживати ними, що може призвести до втрат власності та недозволених операцій. Застосування дронів та інших технічних засобів може сприяти незаконним діям на земельних ділянках, таким як незаконна забудова чи втручання у природний стан довкілля.

Важливо, що технології також можуть бути використані для вчинення нових видів кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин. Наприклад, технології можуть використовуватися для створення фальшивих документів, що підтверджують право власності на земельні ділянки. Крім того, технології можуть використовуватися для здійснення незаконних операцій з земельними ділянками через Інтернет.

В останні роки спостерігається зростання використання технологій для вчинення кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин. Це пов'язано з такими факторами:

– Поширення доступу до технологій: технології стають доступнішими для широкого кола людей, що підвищує ризик їхнього використання для вчинення злочинів.

– Розвиток Інтернету. Інтернет надає нові можливості для здійснення незаконних операцій з земельними ділянками.

Заходи запобігання кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин є комплексними та вимагають спільних зусиль органів державної влади та місцевого самоврядування, громадськості та кожного громадянина [2, с. 284]. Для підвищення ефективності таких заходів необхідно удосконалити законодавство, що регулює земельні відносини: чітко визначити правові норми, що регулюють земельні відносини, а також посилити відповідальність за їхні порушення. Розвинути систему контролю за дотриманням земельного законодавства: посилити роль органів державної влади та місцевого самоврядування у здійсненні контролю за дотриманням земельного законодавства. Створити систему моніторингу земельних відносин, яка дозволяє своєчасно виявляти та усувати порушення земельного законодавства.

Висновки. Отже, нами виявлено, що численні порушення законодавства в цій сфері завдають значної шкоди правам та інтересам громадян, виникають через недосконалість нормативної бази та недостатню обізнаність працівників органів влади. Запропоновані заходи спрямовані на підвищення ефективності контролю та нагляду за земельними ділянками, виявлення фактів порушень та попередження незаконних дій. Важливим аспектом є використання документів, що підтверджують права

власності, користування та володіння земельними ділянками, які виступають ключовими у встановленні законності володіння та використання землі. Ці документи включають в себе акти встановлення та погодження меж земельної ділянки, рішення органу місцевого самоврядування про право власності на землю, кадастрові книги, плани меж земельної ділянки, експлікації та ситуаційні схеми земельних угідь, а також різні висновки, що визначають обмеження та умови використання цієї

ділянки. Господарські книги також відображають інформацію про власника, площу та цільове призначення земельної ділянки. Необхідно розуміти, що потрібен комплексний підхід до проблеми, враховуючи моніторинг, контроль та ретельне документування правовідносин у цій сфері. Запропоновані заходи сприятимуть зменшенню кількості кримінальних правопорушень у земельних відносинах та збільшенню законності в сфері земельних правопорушень.

Список літератури:

1. Дякін Я. Класифікація злочинів у сфері земельних відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 2. С. 148–151.
2. Земельне право України : підручник / О. О. Погрібний, І. І. Капакаш, Л. О. Бондар та ін. ; за ред. О. О. Погрібного, І. І. Каракаша. вид. 4, перероб. і доп. К. : Вид-во «Істина», 2017. 600 с.
3. Корнякова Т. В. Кримінологічні засади запобігання органами прокуратури злочинам проти довкілля : монографія. Київ : Ін Юре, 2011, 408 с.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
5. Управління земельними ресурсами: навчальний посібник / за ред. проф. А. М. Третяка. Вінниця: Нова Книга, 2006. 360 с.
6. Становлення і розвиток земельного законодавства України у XX – на початку XXI століття: наук.-практ. посіб. Київ : вид-во ФОП Клименко Ю.Я., 2018. 142 с
7. Шульга А. М. Кримінально-правова охорона земельних ресурсів в Україні: теоретико-правовий аспект: дис. ... док. юрид. наук. Харків 2021. 525 с.

Riabets R.V. MEASURES TO PREVENT CRIMINAL OFFENSES IN THE FIELD OF LAND RELATIONS

Modern society faces significant challenges in the field of land relations, such as lack of transparency, property conflicts, corruption and illegal land acquisition. These problems give rise to criminal offenses that can have a serious impact on the economy, social stability and overall development of the country. The article analyzes and discusses measures to prevent criminal offenses in the field of land relations. Land-related offenses are becoming increasingly relevant in modern society, causing significant negative consequences for the environment and society as a whole. The author analyzes various aspects of criminal activity in the land sector, including abuse of land resources, illegal occupation of land plots, environmental violations, and others. Ways to prevent these offenses are discussed through the prism of legal, social and technological methods. The article highlights effective strategies and programs aimed at reducing the level of criminal activity in land relations, including illegal land acquisition. A variety of approaches are proposed, including improved control systems, the use of technology for monitoring, legal reform, and cooperation between government agencies and the public. The main conclusions of the article point to the need for a comprehensive approach to the prevention of criminal offenses in this area. The author emphasizes the importance of cooperation between various stakeholders to develop and implement effective measures to prevent land-related offenses. This research paper is of great interest to scholars and practitioners in the field of law, ecology and natural resource management, as it addresses topical issues and offers specific recommendations for further research and action in this area.

Key words: land code, ecology, crime rate, land, land law, environment, criminological characteristics.